

TASVIRIY FAOLIYAT JARAYONIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI IJODIY RIVOJLANTIRISH

Abdullayeva Dilafruz

Marg'ilon pedagogika kolleji o'qituvchisi

Annotatsiya: *Atrofimizdagi dunyoga qiziqish uyg'otish, unda o'zini anglash, biror narsa haqida shaxsiy taassurotni aks ettirish, tasavvur va fantaziyani rivojlantirish, hissiy sezgirlikni rivojlantirish, bolalarda atrofdagi dunyoda go'zallikni ko'rish istagini uyg'otish, dunyoga estetik munosabatni shakllantirish maqsadida bolalarda tasviriy faoliyatni maktabgacha yoshdagi bolalardan boshlab rivojlantirish zarur. Maqolada tasviriy faoliyat jarayonida maktabgacha yoshdagi bolalarni ijodiy rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar berilgan.*

Kalit so'zlar: *san'at, tasviriy faoliyat, bolalik, mumli qalam, akvarel, bezak, individual yondashish, noodatij tasvir, badiij qobiliyat.*

KIRISH

San'at hamisha jamiyat tarbiyasi va taraqqiyotining ko'rsatkichi, ma'naviy madaniyatining mezonini bo'lib kelgan, shunday bo'lib qoladi. Biz bolaligimizdan san'at bilan shug'ullanamiz. U bizni hamma joyda o'rab oladi: bular me'moriy binolar, turli xil uy-ro'zg'or buyumlari, bezaklar, reklama va boshqalar. Bunday san'at turlaridan biri tasviriy san'at bo'lib, inson uning asoslarini maktabgacha yoshidan boshlab qabul qila boshlaydi[1].

Shaxsning ijodiy salohiyatini rivojlantirish erta bolalikdan, bola kattalar rahbarligida turli xil faoliyat turlarini, shu jumladan badiij faoliyatni o'zlashtira boshlaganda amalga oshirilishi kerak. Ijodkorlikni rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar tasviriy san'at va birinchi navbatda chizmachilikda mavjud. Bolani hayotdagi va san'atdagi go'zallikni to'g'ri va to'g'ri qadrlashga, uni yaratishga o'rgatish uning ichki dunyosini shunday muhim fazilatlar bilan boyitish demakdir, ularsiz barkamol shaxs mavjud va bo'lishi ham mumkin emas. Insonning go'zallik olamiga, ijod olamiga yo'li oiladan, bog'chadan boshlanadi. Bolaning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning muhim bosqichlaridan biri tasviriy san'atdir.

Tahlil va natijalar. Bolalar tasviriy san'ati darslarida turli xil texnikalardan foydalanish orqali, rangli nuqtalar va chiziqlar kombinatsiyasida tasvirlarni ko'rish va ularni taniqli tasvirlarga aylantirish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Bolalar rasm chizish jarayonida beozor ishtirok etish orqali badiij texnikani va atrofdagi dunyoni tushunishning qiziqarli vositalarini egallashlari mumkin. Dars rassomning ijodiy jarayoni bilan bir xil bosqichlardan o'tadigan turli ko'rgazmali materiallar yordamida o'qituvchi va bolalar uchun ijodiy jarayonga aylanadi. Bu faoliyat fantaziya va ijod manbai rolini o'ynaydi[2].

Bolalar juda yoshligidanoq atrofdagi olam haqidagi taassurotlarini vizual hissiyotlar orqali tasviriy ijodida aks ettirishga harakat qiladilar[3]. Dastlabki bosqichda ular ba'zan bo'yoqlar, cho'tkalar va qalamlarga muhtoj emas. Bolalar barmoqlari bilan, tumanli oynada kaftlar, qum ustida tayoq, asfaltda bo'r, ba'zan onaning qarovsiz lab bo'yog'i yoki oynaga pastasi, stolga to'kilgan suv, buvisining qutisidan olingan tugmalar yoki munchoqlar bilan tasvirlar yaratadilar. Ya'ni, ko'rinadigan iz qoldirishi mumkin bo'lgan barcha narsalar. Shu bilan birga, bolalar nafaqat ko'rgan va his qilganlarini aks ettiradilar, balki turli xil xususiyat va sifatlarga ega bo'lgan materiallar va narsalar bilan tanishadilar.

Yoshi ulg'aygan sari maktabgacha yoshdagi bolalar birinchi navbatda an'anaviy usul va vositalar yordamida rasm chizishning eng oddiy ko'nikma va malakalarini egallaydilar. Va vaqt o'tishi bilan ular o'zlarining badiiy ijodida atrofdagi voqelikni aks ettirishning yangi usullarini mazmunli izlaydilar. O'sha paytda o'qituvchi bu ishni maqsadli qilib, bolalarni tasviriy san'atda uchraydigan noan'anaviy texnikalar bilan tanishtirishi mumkin. Ta'lim jarayoniga eng noodatiy tasvir vositalarini qo'shish zarur. Masalan: kerosin sham, taroq, tish cho'tkasi, paxta sumkasi, ip va boshqalar. Bunday mashg'ulotlarni o'tkazish bolalarning qo'rquvini yengillashtirishga, ularning kuchli tomonlariga ishonishga, o'zlari va atrofdagi dunyo bilan ichki uyg'unlikka yordam beradi va bolalarga yanada boy, to'liq va yorqinroq bo'ladigan yangi his-tuyg'ularni beradi.

Men sizlarga an'anaviy bo'lmagan rasm chizish texnikasi mavzusini o'rgataman, chunki u o'qituvchilar uchun ham, bolalarimiz uchun ham qiziqarli. Ularning barchasi, istisnosiz, tez va ixtiyoriy ravishda guruh ishga kirishadilar va uni tugatgandan so'ng, ular o'z ishlarining natijasiga - chizgan rasmlariga juda hissiy munosabatda bo'lishadi[4]. Bolalarimiz barmoq bilan bo'yash kabi texnikalar yordamida rasm chizishni yaxshi ko'radilar. Ushbu noan'anaviy texnikada rasm chizish bolalarga katta quvonch bag'ishlaydi, ular o'zlarini erkin his qiladi va o'ziga bo'lgan hurmatini oshiradi. Ular shuningdek, kartoshka muhrini bosishni yaxshi ko'radilar. Belgilar bilan chop etish bolalarni atrofdagi dunyo ob'ektlarini hayotdan keyingi tasvirlarga tayyorlashga, kompozitsion chizishni o'rganishga va qo'l harakatlarini muvofiqlashtirishga o'rgatish imkonini beradi. Qattiq, yarim quruq cho'tka bilan poke chizishning bu usuli chizmaga kerakli ekspressivlik va realizmni berishga imkon beradi va bola o'z ishidan zavq oladi. Mumli qalamlar va akvarellar yordamida chizish texnikasi rasmning kerakli umumiy ohangini yoki fonini yaratish uchun ishlatiladi, masalan: osmon, qum, suv va boshqalar. Shuningdek, siz o'z ishingizda noan'anaviy chizish usullaridan foydalanishingiz mumkin: monotip, blotografiya, purkagich , skretch batik va boshqalar.

Biz bilamizki, badiiy qobiliyat boshqalarga qaraganda ertaroq namoyon bo'ladi. Bolalar san'atning barcha turlarida iqtidorli, ammo ular san'atda eng doimiy e'tirofga sazovor bo'lishdi va bu ajablanarli emas, chunki ularning faoliyati mahsuloti -

chizmalar kichik muallifning iste'dodining dalili sifatida saqlanishi, namoyish etilishi, o'rganilishi mumkin.[6]

Bolalar nafaqat badiiy, balki umuman ijodkorlikni rivojlantirish uchun boy shart-sharoitlarga ega. Bola hali "men" va "men emas" o'rtasida o'tib bo'lmaydigan devor qurmagan. U hamma narsaga xuddi tirikdek munosabatda bo'lishga, har qanday predmet va hodisada ruh, xarakter, intilish – o'ziga xos barcha narsani ko'rishga tayyor. Bolada o'z munosabati, mavzu bo'yicha o'z tushunchasi rivojlanadi, bejiz emas, hatto chaqaloq uchun rang ham mavzuga bo'lgan munosabatni ifodalash vositasidir: qorong'u, beparvo ohanglar va chiziqlar - "yomon, yovuz, qo'rqinchli"; va aksincha, chiroyli, sevimli, mehribon chizmalar uchun yorqin, yengil ranglar. Iqtidorli bolalar ko'pincha "banal tasvirlar" yaratadilar, lekin birinchisi "nima" tasvirlashi bilan emas, balki "qanday" va "nima uchun" qilishlari bilan ajralib turadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga individual yondashish zarur, agar u ma'lum bir tizimda amalga oshirilsa, har bir bolaning shaxsiyatini shakllantirishga ijobiy ta'sir qiladi. Bolaning namoyon bo'lishini o'rganish, uning xarakterining xususiyatlarini shakllantirish sabablarini aniqlash va xulq-atvori, tegishli vositalar va usullarni aniqlash, barcha bolalar bilan umumiy pedagogik ishda har bir bolaga individual yondashuvni amalga oshirishning aniq tashkiliy shakllarini yaratish zarur.

Xulosa. Tasviriy faoliyat maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ayniqsa qiziqarli, chunki ularda quvonch, ajablanish, yangilik va atrofdagi dunyoga qoyil qolish hissini uyg'otadi. Barcha mashg'ulotlar maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlikni rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, bolalarning xususiyatlarini o'rganish va har bir bolaga individual yondashuvni amalga oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi, Bu nafaqat ularning badiiy qobiliyatlarini, balki diqqat, kuzatish, qat'iyatlilik va irodani rivojlantirishga yordam beradi. Bu fazilatlarni shakllantirish bolani maktabga tayyorlash va shaxsni har tomonlama rivojlantirishning muhim shartidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Amirova. G.A., Sulaymonov A.P., Djuraeva B .R. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarda applikasiya mashg'ulotlari. T., 2014.
2. D.T Sabirova. Maktabgacha yoshdagi bolalarda tasviriy savodxonlik elementlarini shakllantirish. (13.00.01.-Pedagogika nazariyasi va tarixi ixtisosligi bo'yicha yozilgan dissertatsiyaning avtoreferati). T.2007
3. "Bola shaxsini rivojlanishining dolzarb muammolari". Xalqaro ilmiy- amaliy anjumanining tezis va maqolalar to'plami. 2008 yil.
4. Djalalova D.X. Osnovnie tendentsii razvitiya sovremennoy yaponskoy shkoli. Avtoreferat dis.k.p.n. 2004.
5. Titov V.A. Pedagogika zarubejnih stran (sravnitel'naya pedagogika). A-Prior, 2010.

6. Ishmuhamedov R., va boshq. Ta'limda innovatsion texnologiyalar (ta'lim tashkilotlari pedagog-o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). – T.: “Iste'dod” jamg'armasi, 2008.

7. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.

8. Hamidullo o'g'li, T. H., & Kamolovich, B. E. (2023). IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH TAJRIBASI. Scientific Impulse, 1(7), 648-653.

9. Hamidullo o'g'li, T. H. (2023). SHAXSIY KOMPYUTER BILAN O'ZARO ALOQADA BO'LGAN IMKONIYATI CHEKLANGAN SHAXSLARNING ISH JOYI VA O'RNI. Scientific Impulse, 1(11), 394-398.

10. Kamolovich, B. E., & Hamidullo o'g'li, T. H. (2023). SOHADA MICROSOFT OFFICE WORD 2003 VA 2021 DASTURLARI QO'LLANILISHI VA AFZALLIKLARI. Scientific Impulse, 1(11), 376-382.

11. Xolboboyevich, X. J. (2023). TYPES AND PROPERTIES OF WOOD USED IN CARPENTRY. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 10(12).

12. Xolboboyevich, X. J. (2023). “TEKNOLOGIK TA'LIM PRAKTIKUMI” DARSLARIDA TALABALARNING KREATIVLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH MAZMUNI. Наука и технологии, 1(2).

13. Xolboboyevich, X. J. (2023). O'QUVCHILARNI DARSDAN TASHQARI VAQTLARIDA KASB HUNARGA YO'NALTIRISH. Innovations in Technology and Science Education, 2(7), 1019-1025.

14. Xayitov, J. (2023). TALABALARDA KREATIVLIK SIFATLARINING RIVOJLANGANLIK DARAJASINI TASHXISLOVCHI METODLAR. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(1 Part 2), 147-153.

15. Xayitov, J. (2022). TALABALARDA KREATIVLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHGA OID XORIY TAJRIBASI. Евразийский журнал академических исследований, 2(13), 1463-1470.

16. Xolboboyevich, X. J. (2022). Using Innovation and Technology to Accelerate Progress in Education. American Journal of Social and Humanitarian Research, 3(10), 113-116.

17. Xayitov, J. (2022). TEKNOLOGIYA FANI O'QITUVCHILARIDA KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISHNING BA'ZI JIHATLARI. Физико-технологического образование, (3).

18. Xayitov, J. (2022). BO'LAJAK TEKNOLOGIYA FANI O'QITUVCHILARINI KREATIVLIGINI SHAKLLANTIRISH TEXNALOGIYASI. Физико-технологического образование, (3).

19. Xolboboyevich, H. J. (2022). Future Technology Creativity of Teachers Some Aspects of Development. Eurasian Journal of Engineering and Technology, 4, 55-58.

20. KHOLBOVOYEVICH, N. J. (2022, February). SCIENTIFIC AND THEORETICAL FUNDAMENTALS OF DEVELOPING THE CREATIVE QUALITIES OF TEACHERS OF FUTURE TECHNOLOGY. In Next Scientists Conferences (pp. 71-75).

21. Hamidullo o'g'li, T. N. (2023). TA'LIM TIZIMIGA MICROSOFT OFFICE 2003 VA 2020 DASTURLARINI QO'LLANILISHI VA IMKONIYATLARI. Scientific Impulse, 2(13), 353-357.

22. Хўжаназаров, Ў. Э., Рўзимова, Х. К., Есимбетов, Р. М., Алламуратов, Б. Д., Бобокелдиева, Л. А., Наралиева, Н. М., & Халқузиёва, М. А. (2022). Қашқадарё ҳавзасининг тоғолди яйловлари мониторинги ва экологик оптималлаштириш. Образование, 8(9), 10.

23. Хужаназаров, У. Э., Рузимова, Х. К., Есимбетов, Р. М., Алламуратов, Б. Д., Бобокелдиева, Л. А., Наралиева, Н. М., & Халқузиёва, М. А. (2022). ашқадарё ҳдвзасининг тоғолди яйловлари мониторинги ва экологик оптималлаштириш. Образование, 8(9), 10.

24. Есимбетов, Р., & Матрасулов, Г. (2022). РЕПРОДУКТИВНАЯ ДИНАМИКА БОЛЬШОЙ ПЕСЧАНКИ (RHOMBOMYS OPIMUS L.) В НУКУССКИХ ПЕСКАХ ПУСТЫНИ КЫЗЫЛКУМ. In НАУКА И ПРОСВЕЩЕНИЕ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ДОСТИЖЕНИЯ И ИННОВАЦИИ (pp. 14-16).

25. Yesimbetov, R. M., Asenov, G. A., Allamuratov, B. D., & Matrasulov, G. J. (2020). Long-term Dynamics of the Midday Gerbil (*Meriones meridianus* Pall) Population in the Portion of the Kyzylkum Desert in the Nukus Area. International Journal of Scientific and Technology Research, 9(3), 6213-6216.

26. Есимбетов, Р. М., & Асенов, Г. КАТТА ҚУМ СИЧҚОНИ (XENOPSYLLA NIRTIPES) БУРГАСИНИНГ МОНИТОРИНГ КУЗАТИШ ФЕНОЛОГИЯСИ. МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН КАРАКАЛПАКСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ БЕРДАХА ФАКУЛЬТЕТ БИОЛОГИИ, 31.

27. Есимбетов, Р. М., & Асенов, Г. ҚИЗИЛҚУМНИНГ НУКУС ҚУМИ ХУДУДИДА ТУШКИ ҚУМСИЧҚОНИ (MERIONES MERIDIANUS) НИНГ ТАРҚАЛИШИ ВА СОН ДИНАМИКАСИ. МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН КАРАКАЛПАКСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ БЕРДАХА ФАКУЛЬТЕТ БИОЛОГИИ, 29.

28. Hamidullo o'g'li, T. N. (2023). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA SHATGPT VA HOZIRGI KUNDAGI O'RNI. Scientific Impulse, 2(16), 320-325.

29. Горовик, А. А., & Турсунов, Х. Х. У. (2020). Применение средств визуальной разработки программ для обучения детей программированию на примере Scratch. Universum: технические науки, (8-1 (77)), 27-29.

30. Tursunov, N. N., & Hoshimov, U. S. (2022). TA'LIM TIZIMIDA KO'ZI OJIZ O'QUVCHILARNI INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA O'QITISH TEXNOLOGIYALAR. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.